

افزایش وابستگی اقتصادی ترکیه به روس‌ها

رجب طیب اردوغان برای سومین بار در مهمترین انتخابات ترکیه در یک قرن اخیر پیروز شد و نتیجه آن بلافاصله در کشورهای جهانی و منطقه‌ای بازتاب یافت. این پیروزی سوالات زیادی را در مورد روابط خارجی ترکیه ایجاد می‌کند

آران نیوز: رابطه ترکیه اردوغان با غرب، ناتو و آمریکا چگونه خواهد بود؟ روابط با روسیه چطور؟ این موضوع چه تأثیری بر پرونده پناهندگان سوری و روابط با رژیم بشار اسد خواهد داشت؟ در مورد روابط با کشورهای خلیج فارس و مصر و بقیه کشورهای عربی چطور؟ در میان رابطه آنکارا و مسکو از اهمیت بالایی برخوردار است. اگرچه ظهور ترکیه نفوذ روسیه در دریای سیاه، قفقاز و آسیای مرکزی را کاهش می‌دهد، اما مسکو همچنان منافع ژئوپلیتیکی اقتصادی مهمی را در دوستی با آنکارا به دلیل تحریم‌های غرب درک می‌کند.

طبیعتاً روسیه علاقه مند به توسعه روابط سازنده و دوجانبه سودمند با همه همسایگان خود از جمله ترکیه است. مسکو به خوبی از موقعیت جغرافیایی ویژه ترکیه در تقاطع اروپا و آسیا آگاه است و در نهایت روسیه متمایل به داشتن روابط خوب با ترکیه است. اما روسیه به تاریخ طولانی خود در تعامل با ترکیه نیز توجه دارد و جنگ‌ها و درگیری‌های فراوان بین دو کشور را فراموش نکرده و به خوبی می‌داند که ترکیه به عنوان یکی از اعضای ناتو و حامی بالقوه نئوعثمانی و ایدئولوژی‌های پان‌ترکیستی، احتمالاً منشأ تهدیدهای جدید خارجی و داخلی باشد.

به باور کارشناسان اگر ترکیه مسیر خود را نسبت به روسیه تغییر و تقابل را به جای مشارکت انتخاب کند، در نهایت خود ترک‌ها بازنده خواهند بود. روسیه‌های متعددی برای قطع ارتباطات زیرساختی ترکیه در مناطق جنوبی و شرقی کشورهای پس از شوروی دارد و به راحتی می‌تواند اقتصاد این کشور را به شدت تضعیف و مشکلات دیگری برای آن ایجاد کند.

تعدادی از کارشناسان و اپوزیسیون روسیه با ارائه تصویری نادرست از همکاری‌های اقتصادی روسیه و ترکیه، سعی در انتقاد از سیاست دیپلماتیک روسیه در قبال ترکیه داشته‌اند. به عنوان مثال، بوریس کاگارلینسکی، استاد دانشکده عالی علوم اجتماعی و اقتصادی مسکو، معتقد است که تراز تجاری بین روسیه و ترکیه به نفع روسیه نیست، زیرا روسیه در درجه نخست مواد خام را به ترکیه فروخته در حالی که ترکیه با اقتصاد پیشرفته خود، عمدتاً کالاهای نهایی را به روسیه صادر می‌کند.

روند اصلاحات اقتصادی در روسیه هنوز از مرحله «کریدور ترانزیتی» فراتر نرفته و هنوز به طور کامل صنعت خود را اصلاح نکرده است، بخش تولید با فناوری پیشرفته آن در مراحل ابتدایی خود بوده و هنوز قادر به تولید کامل بدون واردات نیست. رشد بخش تولید ترکیه و نوسازی فنی آن عمدتاً از طریق همکاری با اروپا و ایالات متحده حاصل شد، اما روسیه مجبور به تکیه بر منابع خود و توسعه فناوری‌های خود بود. با این وجود تا جایی که به تجارت بین روسیه و ترکیه مربوط می‌شود، آنکارا به سختی می‌تواند ادعا برنده شدن داشته باشد.

ترکیه عمدتاً محصولات کشاورزی، محصولات غذایی، کالاهای صنعتی سبک (منسوجات، پوشاک، کفش و فرش) و تا حدودی خانگی را تامین می‌کند. همچنین، لوازم خانگی و مواد شیمیایی و از دهه ۱۹۹۰ خدمات ساختمانی و خدمات گردشگری صادر می‌کند.

البته نمی‌توان برداشت کرد که روسیه در صورت محرومیت از کالاهای ترکیه، دچار کمبود جدی خواهد شد. چون این محصولات و خدمات برای زیرساخت‌های حیاتی روسیه حیاتی نیستند. اما با توجه به بحران در روابط روسیه و اوکراین، ترکیه به یک مسیر ترانزیتی مهم برای اقتصاد روسیه تبدیل شده است. با توجه به شرایط کنونی، روسیه به خوبی می‌داند که ترکیه احتمالاً به نوعی «نقطه اتصال با جهان خارج» (یعنی اروپا، خاورمیانه و شمال آفریقا) تبدیل شود.

براساس روند تجارت بین روسیه و ترکیه در دوره ۲۰۱۵-۲۰۲۲، حجم آن تقریباً هر سال افزایش یافته است. فقط دو استثنا وجود داشت: ۲۰۱۶ و ۲۰۲۰. در سال ۲۰۱۶ تجارت از ۲۳.۳۳ میلیارد دلار به ۱۵.۸۴ میلیون دلار کاهش یافت که دلیل آن بدتر شدن روابط دو کشور پس از سرنگونی یک جنگنده روسی SU-۲۴ بر فراز سوریه توسط ترکیه بود. همچنین تجارت دوجانبه سال ۲۰۲۰ در نتیجه همه‌گیری کووید-۱۹ از ۲۶.۰۳ به ۲۰.۸۴ میلیارد دلار کاهش یافت. در تمام سال‌های دیگر حداقل یک میلیارد دلار افزایش سالانه داشته است.

بالاترین رقم تجارت دوجانبه در سال ۲۰۲۲ بود که به ۸۰ میلیارد دلار رسید. این افزایش نتیجه تحریم‌های غرب علیه روسیه بود که روسیه را مجبور کرد تمرکز تجارت خارجی خود را از غرب به

شرق تغییر دهد. برای روسیه، ترکیه به یک چهارراه و مرکز تجاری جهانی و مسیری برای واردات غیرمستقیم کالا تبدیل شد. در نتیجه، ترکیه به دومین شریک تجاری خارجی روسیه پس از چین تبدیل شده است. در سال های گذشته تراز تجاری بین روسیه و ترکیه به طور مداوم به نفع روسیه بود.

با این وجود، تراز تجاری بین روسیه و ترکیه نشان می دهد که روسیه محصولات ضروری بیشتری به ترکیه صادر می کند؛ این کالاها شامل گاز و نفت روسیه، نیکل، مس و غلات است. دو خط لوله گاز، «بلو استریم» و «ترک استریم» وجود دارد که یکی از آنها دارای یک شاخه ترانزیتی است که گاز روسیه را به اروپا می برد، و همچنین اولین نیروگاه هسته ای ترکیه، نیروگاه آک کویو در استان مرسین، در سواحل مدیترانه توسط روس ها ساخته شده است. کمک بیش از ۲۱ میلیارد دلاری در تامین مالی نیروگاه توسط روسیه که ۱۰ درصد از انرژی مورد نیاز ترکیه را تامین می کند و نیروگاه هسته ای دیگری که در سینوپ در ساحل دریای سیاه برنامه ریزی شده است، می تواند تاثیر اقتصادی مسکو را افزایش دهد.

بنابراین بخش انرژی ترکیه به شدت به روسیه وابسته است و بدون گاز یا برق ظرفیت تولید آن به طور جدی کاهش می یابد. نیروگاه هسته ای آک کویو توسط کارشناسان آژانس بین المللی انرژی اتمی به عنوان یکی از بهترین، پیشرفته ترین و ایمن ترین نیروگاه در جهان توصیف شده است. بنابراین، می توان پرسید که کدام کشور به شریک خود کالاها و خدمات مهم تری عرضه می کند؛ روسیه یا ترکیه؟ روس ها می توانند بدون گوجه فرنگی، کالاهای مصرفی و خدمات ساختمانی ترکیه کار کنند اما اگر ترکیه از گاز روسیه و قیمت گذاری ترجیحی مسکو شود قطعاً بازنده اصلی خواهد بود.

لازم به یادآوری است که مسکو و آنکارا پس از سرنگونی هواپیمای سوخو ۲۴ روسی توسط ترکیه، به دنبال هدف بلندپروازانه افزایش تجارت دوجانبه به ۱۰۰ میلیارد دلار هستند و به طور پیوسته به آنسو حرکت می کنند. از همین روی، قطعاً روسیه در کانون سیاست خارجی دولت جدید اردوغان قرار خواهد گرفت.